10. 7. 2007

ID: 49088

Označení dědice

Formulace zůstavitelky v závěti, že „odkazuje veškerý svůj majetek tomu, kdo se prokáže dokladem o zaplacení jejího pohřbu do hrobky k jejímu manželovi“, a že „to bude táž osoba, která se o ni až do její smrti postarala“, je dostatečná pro zjištění, o jakou konkrétní osobu se v daném případě jedná.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 1859/2006, ze dne 25.4.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně J. B. – B., proti žalované S. S., zastoupené advokátkou, o určení dědického práva, vedené u Okresního soudu v Litoměřicích pod sp. zn. 13 C 242/2002, o dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 23. ledna 2006, č.j. 10 Co 218/2005-110, tak, že rozsudek krajského soudu se zrušuje a věc se vrací Krajskému soudu v Ústí nad Labem k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se žalobou podanou dne 9.9.2002 u Okresního soudu v Litoměřicích domáhala určení, že žalovaná „není dědičkou zůstavitelky A. P.“. Uvedla, že „usnesením Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 25.6.2002, čj. D 202/2002-15, ve věci projednání dědictví po A. P., jí bylo uloženo, aby ve lhůtě dvou měsíců od právní moci usnesení podala žalobu na určení, že S. S., není dědičkou zůstavitelky“; že „je vlastní sestrou zemřelé A. P.“; že „je potencionální dědičkou dle § 475 odst. 1 obč. zák.“; že „zůstavitelka byla vdova, bezdětná, její rodiče předemřeli a ona zůstala sama“; že „v dědickém řízení byla žalovanou předložena jakási závěť, ze které vyplývá, že zůstavitelka určila dědicem veškerého svého majetku toho, kdo se prokáže dokladem o zaplacení pohřbu“; že „tato závěť měla být napsána a podepsána vlastní rukou dne 13.2.1999“; že „tuto závěť zpochybňuje“; že „má za to, že nebyla učiněna svobodně, vážně, určitě a srozumitelně, tak, jak ukládá § 37 odst. 1 obč. zák.“; že „závěť byla učiněna pod cizím vlivem“; že „zůstavitelka byla dlouhodobě nemocná, byla odkázána na cizí pomoc“; že „toho zřejmě využila žalovaná“; že „není přesvědčena o tom, že závěť byla sepsána vlastní rukou“; že „je naprosto nepochopitelné, že by její sestra odkázala veškerý majetek jen tomu, kdo se prokáže potvrzením o zaplacení pohřbu“; že „to je nelogické, neboť žalobkyně posledních 20 let, kdy žila ve Š., zůstavitelku – svoji sestru finančně i jinak podporovala“; že „obě sestry měly stálý kontakt“; že „zasílala zůstavitelce pravidelně měsíčně finanční podporu v hodnotě cca 1.000,- Kč a větší částky při různých příležitostech (Vánoce, narozeniny apod.) a zásilky s textilem a jinými potřebami“; že „zůstavitelka tyto dary přijímala s vědomím, že v případě předčasné smrti by se tento majetek automaticky vrátil žalobkyni“; že „zůstavitelka měla vždy přesné představy o všech příbuzných a známých“; že „anonymní charakter tzv. poslední vůle vůbec neodpovídá jejímu dlouholetému zvyku adresovat osoby vždy vlastním jménem“; že „jestliže závěť byla skutečně sepsána vlastní rukou zůstavitelky, mohlo to být jen ve stavu duševní poruchy“; že „zůstavitelka vždy ujišťovala žalobkyni, že po její smrti ona všechno zdědí“; že „jestliže je v závěti určeno, že dědicem je ten, kdo se prokáže zaplacením pohřbu, není tento právní úkon ani srozumitelný, ani určitý“.

Okresní soud v Litoměřicích rozsudkem ze dne 21.6.2004, č.j. 13 C 242/2002-69, žalobu zamítl a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení částku 4.500,- Kč. Vycházel ze závěru, že „zůstavitelka A. P., roz. B., zemřela jako vdova dne 29.1.2002 v Ž.“; že „žalovaná je sestřenicí zůstavitelky“; že „manžel a rodiče předemřeli a žijící je pouze sestra, tedy žalobkyně“; že „zůstavitelka neměla žádné děti a jiné zákonné dědice“; že „žalovaná předložila závěť, podle které veškerý majetek připadne tomu, kdo se prokáže dokladem o zaplacení pohřbu“; že „žalovaná předložila fakturu Pohřební služby M. P., ve výši 14.144,- Kč, a ústřižek poštovní poukázky ze dne 11.2.2002, dle kterého žalovaná uhradila pohřební službě částku 14.144,- Kč“; že „dědické řízení je přerušeno a žalobkyni bylo uloženo, aby nejpozději do dvou měsíců od právní moci rozhodnutí podala žalobu na určení, že S. S. není dědičkou zůstavitelky“; že „tvrzení žalobkyně jsou zcela různá a protichůdná“; že „na jedné straně žalobkyně výslovně uvádí, že zdravotní stav zůstavitelky byl dobrý a neměla žádné problémy, zároveň však uvádí, že nemohla chodit ukládat si peníze“; že „žalobkyně tvrdila, že zůstavitelka byla zcela normální, všechno měla jasně promyšleno, každého oslovovala a označovala vlastním jménem, ale zároveň uvádí, že byla vyššího věku, že musela psát závěť ve stavu nepříčetnosti, která byla způsobena zdravotními problémy, podáváním léků, případně i v kombinaci s alkoholem“; že „na jedné straně žalobkyně uváděla, že zůstavitelka byla soběstačná a nepotřebovala pomoc, na druhé straně uváděla, že byla odkázána na cizí pomoc a žalovaná a její rodina s ní měla prakticky každý den manipulovat“ a že „napsala něco takového pod nátlakem“; že „autorkou předložené závěti je zůstavitelka“; že

„tvrzení žalované jsou prokázána znaleckým posudkem znalkyně Mgr. L. P., z oboru písmoznalectví se specializací na ruční písmo, č. 15/04 ze dne 5.4.2004“; že „žalobkyně neprokázala, že by tato závěť byla napsána ve stavu nepříčetnosti zůstavitelky a že by byla napsána jindy, než v roce 1999, kdy je datována“; že „nejenom v době pořízení závěti, ale až do své smrti byla zůstavitelka naprosto při smyslech“; že „nebylo použito žádného nátlaku“; že „zůstavitelka byla odkázána na pomoc sousedů a rodiny žalované, zejména žalované, když bylo prokázáno, že s údržbou domku, otopem i pravidelnou hygienou, koupáním, jí vypomáhali“; že „není rozhodné, že výslovně o závěti se zůstavitelka před svědky nezmiňovala“; že „je prokázáno, že se vyjadřovala tak, že v této záležitosti má jasno, že vše patří tomu, kdo jí pomůže před smrtí, kdo ji uloží do hrobu, kdo ji zajistí pohřeb a v souvislosti s tím, že jsou tu S. a že sestra ničeho nepotřebuje a nic nechce“; že „s tímto vědomím i závěť byla psána“; že „přestože v závěti není výslovně uvedeno jméno dědice, je jasné, z konkretizace v závěti a z vyjadřování zůstavitelky před svědky, že zůstavitelka myslela na žalovanou a věděla, že ona to bude, kdo jí poslouží na konci jejího života tak, jak si přála“; že „žalovaná prokázala listinnými důkazy, že tak učinila“; že „žalobkyně se výslovně vyjadřovala, že ještě v den úmrtí 26.1. jí manžel žalované telefonicky informoval o tom, že sestra zemřela“; že „žalobkyně přijela až 1.2., čtyři dny před pohřbem“; že „bylo na žalobkyni, kdy se dostaví“; že „se mohla dostavit okamžitě, prakticky druhý den a mohla zařídit pohřeb“ a že „sama žalobkyně uváděla, že již předchozí konec roku ukončila své pracovní aktivity“; dále že „závěť nebyla vázána na žádnou podmínku, neboť nebyla stanovena podmínka, že má někdo vypravit pohřeb a zaplatit náklady pohřbu, ale že to bude ten, kdo tak učiní, neboť zůstavitelka neměla pochyb o tom, že by to neučinil nikdo“; že „se nejednalo o takové podmínky připojené k závěti, jak o nich hovoří § 478 obč. zák. a které by měly následek ten, že by byly neplatné“; že „formální náležitosti závěti byly splněny“; že „nemožnost plnění v tomto případě nepřichází v úvahu, neboť vždy by zde měl být někdo, kdo vypraví pohřeb“; že „zůstavitelka přistupovala vážně k tomuto úkonu, promyšleně“; že „o tom svědčí i výpovědi svědkyň, sousedek B. a T., i svědkyně S., se kterými zůstavitelka rozmlouvala o závěti“.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 23.1.2006, č.j. 10 Co 218/2005-110, rozsudek soudu prvního stupně změnil a určil, že „žalovaná není dědičkou zůstavitelky A. P.“; současně rozhodl, že žalovaná je povinna nahradit žalobkyni náklady řízení před soudem prvního stupně ve výši 7.500,- Kč a náklady odvolacího řízení ve výši 1.000,- Kč a že žalovaná je povinna nahradit České republice – Okresnímu soudu v Litoměřicích náklady řízení ve výši 5.150,- Kč. Vycházel ze závěru, že „žalobkyně je jediným sourozencem zůstavitelky“; že „je dědicem ze zákona, avšak nemá postavení tzv. neopominutelného dědice“; že „její dědické právo by mohlo být vyloučeno platnou závětí ve prospěch jiné osoby“; že „zůstavitelka pořídila dne 13.2.1999 závěť“; že „se jedná o závěť vlastnoruční (znaleckým posudkem z oboru písmoznalectví, který provedl okresní soud ve smyslu § 127 odst. 1 o.s.ř., byla tato skutečnost jednoznačně prokázána)“; že „závěť byla napsána vlastní rukou a vlastní rukou podepsána“; že „v závěti je uveden den, měsíc a rok, kdy byla podepsána“; že však „závěť zůstavitelky neobsahuje zákonnou podmínku ustanovení jednoznačného dědice“; že „uvedenou závěť nelze považovat za platný právní úkon“; že „i když zákon výslovně nestanoví, že dědic musí být v závěti ustanoven jménem a příjmením, je nutno ho ustanovit tak, aby nemohly vzniknout pochybnosti, o koho se jedná“; že „závěť zůstavitelky neobsahuje ohledně ustanovení dědice nic jiného, než že majetek připadne tomu, kdo se prokáže dokladem o zaplacení zůstavitelčina pohřbu do hrobky k jejímu manželovi“; že „touto osobou mohl být kdokoliv“; že „z ustanovení nevyplývá, že by se mělo jednat zrovna o žalovanou“; že „pokud zůstavitelka mínila ustanovit svým dědicem žalovanou, nedala toto ve své závěti dostatečně, srozumitelně a jednoznačně najevo“; že „náklady na pohřeb zůstavitelky mohl po jejím úmrtí zaplatit v podstatě kdokoliv, například osoba, která by mohla tyto náklady pohřbu hradit v rámci náhrady škody“; že „závěť je nejasná a neurčitá také v tom smyslu, že v poslední větě závěti zůstavitelka používá sloveso v množném čísle (vykonali)“; že „není patrno, zda by dědicem měla být jedna osoba, popřípadě více osob“; že „nelze ani vyloučit, že by se na nákladech pohřbu zůstavitelky mohlo případně podílet vícero plátců, vícero osob“; že „důsledkem neplatnosti závěti zůstavitelky je, že žalovaná není dědičkou A. P.“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Namítá, že „není pravdou, že by dědicem měl být jen ten, kdo zůstavitelku uloží do hrobu k manželovi a zaplatí pohřeb a že by touto osobou mohl být kdokoliv“; že „byla taky další podmínka, a to, že má jít o osobu, která se o zůstavitelku postará do její smrti“; že „to určitě nemohl být kdokoliv, ale právě jen ten, kdo ji pomáhal a staral se o ni“; že „zůstavitelka psala závěť skutečně s rozmyslem, neboť pokud by hned určila jméno svého dědice, mohlo by se stát, že by se taková osoba nechovala později k ní požadovaným způsobem až do konce života“; že „na překážku závěti není ani množné číslo v posledních ustanoveních závěti, když je možné, aby dědiců bylo více“ a že „zákon takovou situaci předpokládá a uvádí, že je-li dědiců více a není-li dána výše podílů, jsou tyto podíly stejné“. Navrhla, aby dovolací soud rozsudek krajského soudu zrušil.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastnicí řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k

závěru, že dovolání je opodstatněné.

Z obsahu spisu vyplývá, že řízení o dědictví po A. P. (dále též jen „zůstavitelka“), je vedeno Okresním soudem v Litoměřicích pod sp. zn. 35 D 202/2002; že zůstavitelka pořídila dne 13.2.1999 závěť, v níž uvedla „Já níže podepsaná při plném vědomí odkazuji veškerý svůj majetek tomu, kdo se prokáže dokladem o zaplacení mého pohřbu do hrobky k mému manželovi. Bude to táž osoba, která se o mne až do mé smrti postarala. Je to má poslední vůle, kterou chci tímto dát najevo vděk za vše, co pro mne až do posledního dne vykonali“; že usnesením Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 25.6.2002, č.j. D 202/2002-15, bylo žalobkyni uloženo, aby ve lhůtě dvou měsíců od právní moci usnesení podala u Okresního soudu v Litoměřicích proti žalované žalobu na určení, že „S. S. není dědičkou zůstavitelky“.

Podle ustanovení § 476a obč. zák. vlastnoruční závěť musí být vlastní rukou napsána a podepsána, jinak je neplatná.

Podle ustanovení § 476 odst. 2 obč. zák. v každé závěti musí být uveden den, měsíc a rok, kdy byla podepsána, jinak je neplatná.

Podle ustanovení § 477 odst. 1 obč. zák. v závěti zůstavitel ustanoví dědice, popřípadě určí jejich podíly nebo věci a práva, které jim mají připadnout. Nejsou-li podíly více dědiců v závěti určeny, platí, že podíly jsou stejné.

Podle ustanovení § 35 odst. 2 obč. zák. právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem.

Podle ustanovení § 37 odst.1 občanského zákoníku právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný.

K obligatorním náležitostem závěti patří podle ustanovení § 477 odst.1 věty první obč.zák. označení dědice, který je závětí k dědění povolán. Osoba dědice musí být v závěti identifikována dostatečně určitě, tj. tak, aby v okamžiku smrti zůstavitele nebyla zaměnitelná s jakoukoli jinou osobou.

Vznikne-li pochybnost o obsahu právního úkonu z hlediska jeho určitosti nebo srozumitelnosti, je třeba se pokusit pomocí výkladu právního úkonu o odstranění takové nejasnosti. Podle ustálené judikatury soudů výklad právního úkonu může směřovat jen k objasnění toho, co v něm bylo projeveno, a vůle jednajícího se při výkladu právního úkonu vyjádřeného slovy uplatní, jen není-li v rozporu s jazykovým projevem; tato pravidla se použijí i při výkladu písemného právního úkonu, včetně takového, který lze platně učinit jen písemně. V případě, že nejasnost právního úkonu nelze odstranit ani pomocí výkladu projevu vůle, je právní úkon neplatný (§ 37 odst.1 občanského zákoníku). Pomocí výkladu právního úkonu přitom není dovoleno měnit smysl a obsah jinak jasného právního úkonu.

Závěr odvolacího soudu, že „závěť zůstavitelky neobsahuje ohledně ustanovení dědice nic jiného, než že majetek připadne tomu, kdo se prokáže dokladem o zaplacení zůstavitelčina pohřbu do hrobky k jejímu manželovi“, a že „touto osobou mohl být kdokoliv“, není správný.

Zůstavitelka totiž v závěti uvedla nejen, že „odkazuje veškerý svůj majetek tomu, kdo se prokáže dokladem o zaplacení jejího pohřbu do hrobky k jejímu manželovi“, ale především, že „to bude táž osoba, která se o ni až do její smrti postarala“. Takové označení osoby dědice (tj. „osoba, která se o zůstavitelku až do její smrti postarala“) nepochybně vytváří předpoklad pro zjištění, o jakou konkrétní osobu se v daném případě jedná, a není na místě bez dalšího uzavřít, že zjištění takové osoby je vyloučeno (srov. Rouček, F., Sedláček, J.: Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha 1936, díl III., s. 92 a násl.; rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30.3.1983, sp.zn. 4 Cz 73/82, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 49, ročník 1984). Na tomto závěru nemůže nic změnit ani to, že zůstavitelka v závěti uvedla, že „chce dát najevo vděk za vše, co pro ni až do posledního dne vykonali“. Z užití termínu „vykonali“, tj. tvaru slova v množném čísle, totiž pouze vyplývá, že dědicem může být i více osob, „které se o zůstavitelku až do její smrti postaraly“.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem o.s.ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst.3, věta první o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti